

DOI: 10.17951/m.2017.2.169

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. II SECTIO M 2017

Maciej Kowalczyk

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Przyczyny wojny gruzińsko-rosyjskiej w 2008 roku

1. Wprowadzenie

Po rozpadzie Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR), który nastąpił w 1991 roku, wiele zatargów i waśni na tle narodowościowo-politycznym w rejonie Kaukazu ponownie dało o sobie znać. W licznych nowo powstałych państwach odżyły konflikty etniczne. Były one wielokrotnie powodem wojen na tzw. obszarze postradzieckim, w które angażowała się Federacja Rosyjska. Dodatkowo obszar ten leży na styku interesów zarówno wspomnianej Federacji Rosyjskiej, jak i Stanów Zjednoczonych oraz Unii Europejskiej. Źródłem opisywanego konfliktu z 2008 roku były wieloletnie zatargi etniczne pomiędzy Gruzinami i Osetyjczykami oraz Abchazami, które dodatkowo zaogniała idea zjednoczenia terytorium Gruzji, ogłoszona przez prezydenta Micheila Saakaszwilego. Znaczący jest fakt, iż zarówno Abchazja, jak i Osetia Południowa bezpośrednio sąsiadują z Rosją.

Niniejszy artykuł ma na celu omówienie głównych przyczyn, które doprowadziły do wybuchu wojny gruzińsko-rosyjskiej w 2008 roku. Wielopłaszczyznowe i wielowątkowe motywy zatargów pomiędzy dwoma państwami miały swe początki znacznie wcześniej. Zastosowana metodologia, uwzględniająca metody porównawcze, historyczne oraz metodę decyzyjną, pozwoliła sformułować następującą hipotezę: pięciodniowa wojna rosyjsko-gruzińska była najważniejszym konfliktem po zakończeniu Zimnej Wojny.

2. Zbuntowane regiony

Abchazja to niewielka samozwańcza republika, której powierzchnia liczy 8,6 tys. km². Zamieszkuje ją ok. 250 tys. mieszkańców¹. Od wieków postrzegana była jako nadmorski kurort. Dla wielu stanowiła najpiękniejszy region Gruzji. Położona jest pomiędzy pasmem głównym Kaukazu Wielkiego a wybrzeżem schodzącym do Morza Czarnego. Nad morzem występuje tam najcieplejszy klimat na obszarze dawnego Związku Radzieckiego. Stolicą Abchazji jest Suchumi.

Obecnie Abchazja, wskutek licznych konfliktów zbrojnych, jest zniszczona i wyludniona. Ogłosiła wprawdzie jednostronnie niepodległość, ale jest tzw. quasi-państwem, nieuznanym na arenie międzynarodowej. Kontrolowana jest przez separatystyczny rząd oraz wojska rosyjskie, określające się jako siły pokojowe Wspólnoty Niepodległych Państw (WNP). Powyższe czynniki, czyli nieuregulowany status i trudna sytuacja polityczna, nie sprzyjają inwestycjom oraz czynią region nieatrakcyjnym pod względem turystycznym.

Stosunki pomiędzy Tbilisi a Suchumi były złe przez cały okres istnienia ZSRR. Abchazja weszła w skład Gruzji w 1931 roku, kiedy to Józef Stalin przekazał ją w darze swoim rodakom. Otrzymała status Abchaskiej Autonomicznej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej (Abchaska ASRR), która, będąc republiką autonomiczną w ZSRR, wchodziła w skład Gruzińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. W literaturze przedmiotu ocenia się ten fakt jako rzeczywiste wchłonięcie Abchazji przez Gruzję, które stanowiło zarzewie przyszłych konfliktów w regionie².

Zdecydowaną większość wśród mieszkańców Abchazji stanowili Gruzini. Według spisu ludności z 1989 roku w regionie zamieszkiwało ok. 240 tys. Gruzinów i 92 tys. Abchazów.

Rozpad Związku Radzieckiego spowodował masowe zjawisko proklamacji suwerenności poszczególnych republik. Nie inaczej było w przypadku Gruzji. Zwiad Gamsachurdii, prezydent niepodległej już Gruzji, zdecydował o odebraniu Abchazji autonomii, co spowodowało reakcję quasi-państwa. Parlament Abchazji ogłosił w 1992 roku niepodległość. Skutkiem była interwencja zbrojna, dzięki której Tbilisi w sierpniu 1992 roku praktycznie podporządkowało sobie całe terytorium „zbuntowanej” republiki³. Krwawa wojna pomiędzy Abchazami

¹ R. Grodzki, *Wojna gruzińsko-rosyjska 2008. Przyczyny – przebieg – skutki*, Replika, Zakrzewo 2009, s. 52.

² R. Czachor, *Abchazja, Osetia Południowa, Górski Karabach: geneza i funkcjonowanie systemów politycznych*, Instytut Polsko-Rosyjski, Wrocław 2014, s. 109.

³ W. Baluk, G. Tarchan-Mourawi, *Gruzja*, [w:] *Ustroje polityczne krajów Wspólnoty Niepodległych Państw*, red. W. Baluk, A. Czajowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2007, s. 169.

a Gruzinami pochłonęła 17 tys. ofiar. W wyniku konfliktu blisko 200 tys. Gruzinów opuściło region. Abchazja zwróciła się o pomoc do Rosji, która doprowadziła do podpisania 3 września porozumienia o zawieszeniu broni.

W ogromnej mierze terytorium samowładczej republiki kontroluje rząd w Suchumi oraz tzw. „kontyngent sił pokojowych”, w skład którego wchodzi głównie Rosjanie⁴. Do 2008 roku Gruzja panowała jedynie nad 1,5 tys. km² terytorium zbuntowanego regionu, głównie nad wąwozem Kodori, w którym często dochodziło do zbrojnych starć.

Abchazja spełnia kryteria państwowości, jednakże jest oficjalnie uznawana jedynie przez Rosję i Nikaragwę. W 2001 roku podjęła starania o przyłączenie do Federacji Rosyjskiej, która wspiera Abchazję gospodarczo i przyznała większości jej mieszkańców rosyjskie obywatelstwo. Jednocześnie Gruzja uznaje ten teren za swój i domaga się umożliwienia uchodźcom wojennym powrotu do domów. Władze Gruzji proponują Abchazji zachowanie szerokiej autonomii.

Osetia Południowa jest regionem położonym w północnej części Gruzji, na południu Kaukazu. Obejmuje teren Autonomicznego Obwodu Osetii Południowej, będącego historycznie częścią Gruzjińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. Jest to obszar graniczący od północy z rosyjską Republiką Osetii Północnej. Liczące 3,9 tys. km² terytorium Osetii Południowej zamieszkuje ok. 100 tys. osób. Stolicą jest trzydziestotysięczne miasto Cchinwali. Zgodnie z literą prawa międzynarodowego, Osetia Południowa stanowi integralną część Gruzji, lecz ta uważa ją za obszar znajdujący się pod rosyjską okupacją.

Z historycznego punktu widzenia rdzenną ludnością są Gruzini, Osetyjczycy zaś stanowią w dużej mierze element napływowy, który pojawił się na terenie ówczesnej Szida Kartli w XVIII i XIX wieku. Ludność napływowa przybyła z rejonu dzisiejszej Osetii Północnej. Była to konsekwencja polityki imperium rosyjskiego, które zmierzało do rusyfikacji ludności zamieszkującej obszary ważne ze strategicznego punktu widzenia, czyli możliwości uzyskania kontroli nad przełęczami górskimi⁵.

Ważny w historii relacji na linii Gruzja–Osetia Południowa jest fakt wsparcia bolszewików przez Osetyjczyków podczas agresji Armii Czerwonej na Demokratyczną Republikę Gruzji w 1921 roku. W rezultacie Gruzja została przyłączona do Rosji Radzieckiej, a gruzińską opozycję poddano brutalnym represjom. Pomimo udzielonego wsparcia, które do dziś odbierane jest przez Gruzinów jako zdrada, radzieckie władze nie przyznały Osetii Południowej statusu republiki związkowej. Nie dokonano także jej połączenie z Osetią Północną, a jedynie

⁴ R. Grodzki, *op. cit.*, s. 53–54.

⁵ D. Brząkiewicz, *Wojna rosyjsko-gruzińska*, „Kwartalnik Bellona”, 2010, nr 1, s. 93.

nadana została jej autonomia w ramach Gruzińskiej SRR. Do nowo utworzonego Południowoosetyjskiego Obwodu Autonomicznego włączono także gruzińskie wioski z Cchinwali na czele.

Powyższe stanowiło podstawę opinii, iż Osetyjczycy stanowią w Gruzji opokę sowieckiego imperium. Z chwilą rozpadu ZSRR lokalne władze utworzyły Republikę Południowej Osetii, ogłosiły niepodległość oraz opowiedziały się za zjednoczeniem z Osetią Północną, wchodzącą w skład Federacji Rosyjskiej. Podobnie jak Abchazja, Republika Południowej Osetii nie zyskała międzynarodowego uznania. Jedynie Rosja, Nikaragua, Wenezuela, Autonomia Palestyńska, Abchazja i Naddniestrze uznały niepodległość quasi-państwa, pozostającego pod rosyjskim protektoratem⁶. W odpowiedzi na proklamowanie niepodległości Republiki Południowej Osetii, Gruzini wysłali armię w celu spacyfikowania zbuntowanego regionu, co doprowadziło do wybuchu wojny trwającej od 6 stycznia 1991 roku do 14 maja 1992 roku. Konsekwencje przegranej przez zbuntowaną republikę konfliktu były dotkliwe. Doszło do zapaści ekonomicznej, a także czystki etnicznej, w wyniku której społeczność Gruzji zachowała się jedynie na południu i wschodzie Osetii Południowej. To z kolei skutkowało interwencjonizmem gospodarczym ze strony Rosji, która to w dużej mierze utrzymywała między innymi tamtejszą sferę socjalną. Otwarcie granicy z Osetią Północną doprowadziło zaś do rozwoju licznych patologii – rozkwitu korupcji i międzynarodowej przestępczości zorganizowanej.

Adżaria to gruzińska republika autonomiczna położona nad Morzem Czarnym. Adżarska Republika Autonomiczna jest zlokalizowana na górzystych terenach północno-zachodniej części Małego Kaukazu. Zamieszkują ją głównie Gruzini oraz Adżarowie. Ci drudzy stanowią mniejszość etniczną, która w czasach okupacji tureckiej (XVII–XIX wiek) przyjęła islam sunnicki, co odróżnia ich od prawosławnych w znacznej większości Gruzinów⁷. Stolicą Adżarii jest Batumi.

Dzieje przynależności państwowej Adżarii są bardzo burzliwe. W XVII wieku podbita przez Turcję została dwa stulecia później włączona do Rosji jako obwód batumski. Następnie przechodziła spod okupacji tureckiej do brytyjskiej, aż wreszcie w 1920 roku została przyłączona do Gruzji. Rok później bolszewicy odbili Adżarię i utworzyli Adżarską Autonomiczną Socjalistyczną Republikę Radziecką, która weszła następnie w skład Gruzińskiej SRR. Wprawdzie Adżarowie utrzymywali więź kulturową z Gruzją (głównie dzięki używaniu języka gruzińskiego), jednakże różnice religijne stały się dla ZSRR powodem do ustanowienia istniejącej formalnie do dziś autonomii terytorialnej.

⁶ R. Grodzki, *op. cit.*, s. 57.

⁷ *Ibidem*, s. 58.

Rozkwit Adżarii pod względem turystycznym rozpoczął się właśnie w czasach radzieckich. To wtedy powstało tu wiele kurortów i hoteli, które do dziś przyciągają nad wybrzeża Morza Czarnego rzesze turystów. Do najpopularniejszych miejscowości tego regionu należą Batumi i Kobuleti.

3. Relacje rosyjsko-gruzińskie po rozpadzie ZSRR

Stosunki obu państw po rozpadzie Związku Radzieckiego nie były dobre. Przyczyniała się do tego widoczna utrata wpływów w regionie przez Rosję, a także jej udział w konfliktach destabilizujących integralność Gruzji. Mimo że oficjalnie Federacja Rosyjska pozostawała neutralna, jej wojska udzielały wsparcia abchaskim i osetyjskim siłom separatystycznym.

8 października 1993 roku gruziński prezydent Eduard Szewardnadze zgłosił Borysowi Jelcynowi propozycję przystąpienia do Wspólnoty Niepodległych Państw. Niespełna dwa miesiące później, 3 grudnia, Gruzja oficjalnie wstąpiła w strukturę WNP. Natomiast 3 lutego 1994 roku obaj przywódcy podpisali w Tbilisi traktat o przyjaźni, współpracy i dobrosąsiedzkich stosunkach. Skutkowało to przywróceniem rosyjskich baz wojskowych, a także formalną deklaracją poszanowania gruzińskiej integralności terytorialnej przez Rosję. Do ważnego wydarzenia doszło także 14 maja 1994 roku, kiedy to podpisano w Moskwie układ kończący wojnę gruzińsko-abchaską. W jego wyniku na obszar konfliktu zbrojnego wprowadzono siły pokojowe WNP, które *de facto* składały się głównie z żołnierzy rosyjskich.

Kolejne lata przyniosły poprawę stosunków obu państw. Władze Rosji wymuszały nawet na Abchazji przyspieszenie procesu pokojowego, nakładając na nią sankcje gospodarcze, a nawet zawieszając relacje gospodarcze i dyplomatyczne.

15 września 1995 roku doszło do podpisania porozumienia, które odcisnęło piętno na dalszych losach relacji pomiędzy tymi państwami. Ustanawiało bowiem na okres 25 lat cztery rosyjskie bazy wojskowe na terytorium Gruzji: Akhalkalaki, Batumi, Waziani (okolice Tbilisi) oraz Gudauta (Abchazja). Prozachodnie aspiracje ze strony Gruzji sprawiły, że dążyła ona do renegocjacji postanowienia. Podnoszono także fakt, iż nie zostało ono ratyfikowane. Dopiero w 1999 roku udało się uzgodnić opuszczenie przez rosyjskie wojska baz Waziani i Gudauta. Miało to nastąpić do 1 lipca 2001 roku, ale termin ten został dotrzymany jedynie w przypadku pierwszej z nich. Drugiej zaś Rosjanie opuścić nie chcieli, powołując się na sprzeciw ludności abchaskiej, która rzekomo miała obawiać się ponownego konfliktu z Gruzją. Sprzeciw ludności i generowanie napięć pomiędzy państwami wywołała także sprawa baz Akhalkalaki i Batumi.

W październiku 1999 roku doszło do wybuchu drugiej wojny w Czeczenii. Kryzys relacji rosyjsko-gruzińskich pogłębił się. Rosja oskarżyła Gruzję o wspieranie migracji czeczeńskich bojowników i przemytu broni, z uwagi na fakt, iż granica czeczeńsko-gruzińska była jedynym odcinkiem niebędącym pod kontrolą Moskwy. Często dochodziło także do incydentów i prowokacji ze strony mocarstwa. Jednym z nich było naruszanie przestrzeni powietrznej przez rosyjskie samoloty i naloty we wrześniu 2002 roku nad wąwozem Pankisi, który stanowi część gruzińskiego terytorium. Wąwóz Pankisi jest terenem spornym Federacji Rosyjskiej i Gruzji. Zamieszkują go Kistowie, czyli gruzińscy Czeczeni, którzy, z uwagi na spokrewnienie z Czeczenami, często udzielali im schronienia po wybuchu wojny. Rosjanie tłumaczyli naloty koniecznością likwidacji „separatyzmu czeczeńskiego”⁸. Oskarżali także czeczeńskich rebeliantów o powiązania z Al-Kaidą, co po zamachach na World Trade Center i Pentagon nie pozostawało bez echa w światowej opinii publicznej. Także minister spraw zagranicznych Rosji, Igor Iwanow, wtórował tej narracji, podając, że w wąwozie Pankisi może ukrywać się Osama bin Laden⁹. W rocznicę zamachów w Nowym Jorku prezydent Federacji Rosyjskiej, Władimir Putin, zapowiedział, że jeśli Gruzja nie zapewni bezpieczeństwa na granicy obu państw, Moskwa podejmie działania militarne przeciw Tbilisi. W odpowiedzi wojska gruzińskie doprowadziły do przywrócenia kontroli państwowej nad wąwozem Pankisi. Prezydenci Putin i Szewardnadze na spotkaniu w Mołdawii zadeklarowali zacieśnienie współpracy straży granicznych obu państw. Ponadto Gruzja wysiedliła Kistów w głąb państwa, by zapobiec ewentualnym roszczeniom Moskwy do wąwozu Pankisi.

Do poważnego zaognienia relacji rosyjsko-gruzińskich doszło po wybuchu tzw. „rewolucji róż”, która miała miejsce od 2 do 22 listopada 2003 roku. Doprowadziła ona do rezygnacji ze stanowiska prezydenta Szewardnadze. Stery Gruzji objął M. Saakaszwili, który w polityce zagranicznej przyjął jednoznacznie prozachodni kurs. W sprawach wewnętrznych dążył natomiast do reintegracji terytorialnej, co oznaczało zapowiedź odzyskania kontroli nad zbuntowanymi regionami – Adżarią, Osetią Południową i Abchazją. Jak zauważa Krzysztof Kozłowski, w wyniku „rewolucji róż” nie doszło do zmiany paradygmatu politycznego. Nie wprowadzono żadnych zmian systemu politycznego i nadal to prezydent posiadał autokratyczną dominację. W swej osobie M. Saakaszwili, podobnie jak jego poprzednicy, ogniskował zarówno szanse, jak i zagrożenia kraju¹⁰.

⁸ *Ibidem*, s. 63.

⁹ *Ibidem*, s. 63.

¹⁰ K. Kozłowski, *Rewolucje, których nie było*, [w:] *Zagadnienia ustrojowe państw poradzieckich*, red. J. Zaleśny, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2010, s. 54.

Robert Potocki stwierdza natomiast, że przejście rządów przez obóz M. Saakaszwilego wiązało się z niemal całkowitą wymianą elity politycznej, ograniczeniem wpływów oligarchii i końcem postkomunistycznego paradygmatu rozwoju społecznego. Do największych osiągnięć zalicza: 1) przywrócenie kontroli politycznej nad Adżarią; 2) reformę służb mundurowych, która wprowadziła wysoki standard bezpieczeństwa publicznego; 3) niemal całkowitą eliminację korupcji politycznej; 4) ewidentną poprawę i rozbudowę infrastruktury krytycznej; 5) zapewnienie regularnych dostaw energii elektrycznej i gazu; 6) przywrócenie terminowych wypłat pensji i świadczeń społecznych¹¹.

Reformy zaowocowały wzrostem zaufania społeczeństwa do państwa oraz odzyskaniem autorytetu przez służby mundurowe. W gospodarce mechanizmy demokratyzacji, liberalizacji i deregulacji skutkowały masową reprivatyzacją i ograniczeniem praw pracowniczych. Zmiany dotknęły także sferę edukacji. Zmodernizowano infrastrukturę szkolną i akademicką, wymieniono kadrę dydaktyczną i inspirowano się zachodnimi standardami dydaktycznymi. Zmiany uwidaczniała także aktywna polityka historyczna oraz nacisk na nauczanie języka angielskiego, kosztem rosyjskiego.

Pomimo niepokojów dotyczących przeprowadzanych reform (tzw. „kontrewolucja różg” w listopadzie 2007 roku), władze Gruzji cieszyły się wyraźnym poparciem społecznym, co potwierdziła reelekcja prezydenta Saakaszwilego w styczniu następnego roku oraz zdobycie przez niego konstytucyjnej większości w parlamencie kilka miesięcy później.

Rewolucja spowodowała rozdrażnienie wśród władz Rosji, które obarczyły Gruzję odpowiedzialnością za inspirowanie swoim przykładem innych rewolucji państw postsowieckich („pomarańczowa rewolucja” na Ukrainie w 2004 roku, „tulipanowa” czy też „migdałowa” rewolucja w Kirgistanie w 2005 roku, „dżinsowa prawie-rewolucja” na Białorusi w 2006 roku oraz życzeniowa „rewolucja brzozowa” w samej Rosji w 2008 roku).

Jako pierwsza na gruzińską rewolucję zareagowała Osetia Południowa. Jej władze były świadome, że ponowna integracja Adżarii z Gruzją (2004 rok) to pierwszy krok do tożsamyh działań wobec Osetii Południowej. W związku z tym osetyjski parlament podjął kolejną rezolucję w sprawie przyłączenia do Rosji. Jednakże Moskwa zapewniła, że nie będzie ingerowała w wewnętrzną politykę Gruzji. Spowodowało to kolejne incydenty zbrojne prowokowane przez obie strony. W celu uspokojenia sytuacji w tym regionie, 15 lipca 2005 roku zwołano z inicjatywy Gruzji międzynarodową konferencję w Batumi. Gruzjińskie władze

---

¹¹ R. Potocki, *Azyl Micheila Saakaszwilego*, www.geopolityka.org/analizy/robert-potocki-azyl-micheila-saakaszwilego, dostęp 10 IX 2017.

ponownie zagwarantowały Osetii Południowej autonomię, pełny samorząd oraz reprezentację we władzach centralnych. Ponadto zaproponowano utworzenie strefy wolnego handlu oraz konstytucyjne gwarancje dotyczące kultury i języka. Osetia Południowa odrzuciła propozycje, domagając się wyłącznie secesji.

Początkowo sądzono, iż stosunki gruzińsko-rosyjskie po objęciu urzędu prezydenta przez M. Saakaszwiliego mogą się poprawić. Władze rosyjskie deklarowały współpracę w zakresie zamknięcia dwóch pozostałych baz wojskowych. W lutym 2004 roku w Moskwie, podczas przebiegającego w dobrej atmosferze spotkania Putin–Saakaszwili, zadeklarowano współpracę na granicy z Czeczenią i wznowienie procesu pokojowego w Abchazji.

Szybko jednak nadzieje i pozytywny klimat ustąpiły miejsca kolejnym napięciom. Wywołały je zarówno liczne oskarżenia i ataki ze strony gruzińskiego prezydenta, wymierzone we władze Federacji Rosyjskiej, jak i odzyskanie przez Gruzję kontroli nad Adżarią. Pozostawało to w oczywistej sprzeczności z interesem Rosji. Powrócił także temat rosyjskich „sił pokojowych”, stacjonujących w Osetii Południowej. Dochodziło również do licznych incydentów, skandali i oskarżeń. Do najważniejszych należy zaliczyć odmowę złożenia wieńca pod pomnikiem gruzińskich żołnierzy, poległych w wojnie w Abchazji, przez rosyjskiego ministra spraw zagranicznych Siergieja Ławrowa w lutym 2005 roku, a także oskarżenie Moskwy o zamach bombowy w Gori, w którym zginęło trzech policjantów¹². Gruziańskie władze konsekwentnie naciskały na zamknięcie rosyjskich baz wojskowych, a także wycofanie rosyjskich sił pokojowych w Osetii Południowej i Abchazji. Rosjanie w kwestii baz przyjęli dość ugodowe stanowisko i zobowiązali się do ich zamknięcia do końca 2008 roku.

Moskwa nie pozostawała bierna. Pod koniec 2005 roku Kreml nałożył na Gruzję sankcje gospodarcze. Wstrzymano import gruzińskich produktów rolnych, a także wina, które rzekomo nie spełniało norm jakości. Działania te miały na celu zachwianie gospodarką Gruzji poprzez załamanie wymiany handlowej. Dotychczas Rosja była głównym partnerem handlowym Gruzji.

2006 rok przyniósł zaostrzenie konfliktu w Abchazji. Dochodziło do incydentów przy granicy ze zbuntowanymi republikami. Rosja zapowiedziała nawet, że w przypadku gruzińskiego ataku na Osetię Południową lub Abchazję jest gotowa na obronę rosyjskich obywateli wszelkimi środkami. We wrześniu władze Gruzji zatrzymały wielu opozycjonistów sympatyzujących z Rosją oraz czterech szpiegów rosyjskiego wywiadu wojskowego, którym postawiono zarzuty przygotowywania zamachu stanu. W odpowiedzi Kreml wycofał swój personel dyplomatyczny, zawiesił transport (naziemny i powietrzny) oraz deportował z Rosji

¹² R. Grodzki, *op. cit.*, s. 65.

kilka tysięcy obywateli Gruzji, uznając ich za nielegalnych imigrantów. Mimo to Rosjanie dotrzyмали porozumień dotyczących likwidacji baz wojskowych na terytorium Gruzji. Także siły pokojowe opuściły kraj, pozostawiając jednakże ok. 1,5 tys. rosyjskich żołnierzy w Abchazji oraz ok. 500 w Osetii Południowej¹³.

W styczniu 2008 roku drugą kadencję jako prezydent Gruzji zainaugurował M. Saakaszwili. Zadeklarował wolę poprawy stosunków pomiędzy Tbilisi i Moskwą. W uroczystości zaprzysiężenia wziął nawet udział minister spraw zagranicznych Federacji Rosyjskiej Siergiej Ławrow. Regres nastąpił już niebawem, wskutek uzyskania niepodległości przez Kosowo. Kreml zapowiedział zmianę polityki wobec Abchazji i Osetii Południowej oraz wsparcie dla tych regionów¹⁴. Także rozważanie zaproszenia Gruzji w struktury Organizacji Paktu Północnoatlackiego (NATO), które padło na szczycie w Bukareszcie, zaogniło wzajemne stosunki. Kreml nie życzył sobie „pod bokiem” *marines*, tym bardziej w czasie przygotowań do zimowych igrzysk olimpijskich w Soczi¹⁵. Rosja w reakcji na taką wizję wydarzeń zacieśniła współpracę ze spornymi republikami, snując i popierając jednocześnie wizje secesji Osetii Południowej i Abchazji.

Widmo konfliktu zbrojnego stawało się coraz bardziej realne. Dochodziło do kolejnych napięć i incydentów, szczególnie na obszarach przygranicznych. Przestrzeń powietrzną Abchazji wielokrotnie penetrowały gruzińskie szturmowce lub bezzałogowe statki powietrzne. Z kolei samoloty rosyjskie 8 lipca przeleciały nad Osetią Południową, co nastąpiło akurat w czasie wizyty Condoleezy Rice w Tbilisi¹⁶. Głośnym wydarzeniem było zestrzelenie 20 kwietnia przez rosyjski myśliwiec MiG-29 gruzińskiego bezzałogowego samolotu rozpoznawczego¹⁷. Wtedy to po stronie Gruzji zdecydowanie opowiedziały się: Polska, Ukraina, kraje bałtyckie, Dania, USA oraz Wielka Brytania. Niezadowolone z zaistniałej sytuacji wyraziło także NATO, a Unia Europejska ponownie zachowała daleko idącą powściągliwość¹⁸. Kreml oskarżył Tbilisi o przygotowania do ofensywy zbrojnej przeciw Abchazji i zwiększył liczebność rosyjskich sił pokojowych, tłumacząc to koniecznością ochrony swoich „rodaków”. Wynikiem kolejnych naruszeń przestrzeni powietrznej Gruzji było odwołanie z Rosji gruzińskiego ambasadora, które nastąpiło 10 lipca 2008 roku.

¹³ *Ibidem*, s. 68.

¹⁴ K. Kubiak, *Wojna w Gruzji w 2008 roku. Geneza i przebieg działań wojennych*, „Międzynarodowe Prawo Humanitarne”, 2011, t. II, s. 15–16.

¹⁵ W. Górecki, *Abchazja*, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2013, s. 156.

¹⁶ R. Potocki, *op. cit.*, s. 281.

¹⁷ D. Brązkiewicz, *op. cit.*, s. 95.

¹⁸ R. Grodzki, *op. cit.*, s. 69.

15 lipca 2008 roku obie strony jednocześnie rozpoczęły ćwiczenia wojskowe. Wojska rosyjskie w liczbie 8 tys. żołnierzy i 700 pojazdów prowadziły przy granicy z Gruzją manewry „Kaukaz 2008”¹⁹. Rosja przerzuciła też wojska desantowo-szturmowe do Osetii Północnej w rejon strategicznego tunelu Roki²⁰. Tunel ten wiedzie pod głównym pasmem Kaukazu i łączy Osetię Południową z Rosją. Wojska gruzińskie prowadziły natomiast dwutygodniowe manewry pod nazwą „Immediate Response 2008” („Natychmiastowa odpowiedź 2008”). Uczestniczyło w nich około 1 tys. żołnierzy amerykańskich i 600 gruzińskich²¹.

W celu podsumowania można więc za Marcellem H. Van Herpenem wyróżnić trzy etapy konfliktu: 1) okres zimnej wojny między Gruzją i Rosją (grudzień 2000 roku – wiosna 2008 roku); 2) okres letniej wojny (wiosna 2008 roku – 7 sierpnia 2008 roku); 3) okres gorącej wojny (7–12 sierpnia 2008 roku)²². Pierwszy z nich, okreśłany mianem „ofensywy paszportowej”, wynikał z wprowadzonego w grudniu 2000 roku przez Moskwę obowiązku wizowego dla tysięcy obywateli Gruzji pracujących w Rosji. Tym samym Gruzja stała się jedynym państwem WNP, dla którego wprowadzono wizey. Z drugiej strony Federacja Rosyjska na znaczną skalę rozprowadzała rosyjskie paszporty wśród mieszkańców Abchazji i Osetii Południowej²³. Drugi okres to szereg prowokacji ze strony rosyjskiej i przygotowania do wojny. Rozpoczął się niemal natychmiast po opisywanym wcześniej aresztowaniu rosyjskich dyplomatów oskarżonych o szpiegostwo. Wtedy to dochodziło do wielokrotnych ostrzeliwań i naruszeń przestrzeni powietrznej. Wojna stała się nieunikniona i czekano jedynie na to, kto pierwszy ją rozpocznie.

Zgodnie z Raportem cchinwalijskim z 30 września 2009 roku, przygotowanym na zlecenie Unii Europejskiej, „nie ulega wątpliwości, że strona gruzińska rozpoczęła ofensywę zbrojną w Osetii Południowej na rozkaz prezydenta Saakaszwilego, wydany 7 sierpnia 2008 roku o godzinie 23:35”²⁴. Raport potwierdził także, że w chwili rozpoczęcia działań przez Gruzję, wojska rosyjskie znajdowały się już na terytorium Osetii Południowej, naruszyły zatem gruzińską suweren-

¹⁹ D. Brząkiewicz, *op. cit.*, s. 95.

²⁰ M. Gawęda, *Wojska rosyjskie w wojnie z Gruzją*, „Nowa Technika Wojskowa”, 2008, nr 10, s. 46.

²¹ *Ibidem*, s. 50.

²² M. H. Van Herpen, *Wojny Putina. Czeczenia, Gruzja, Ukraina 2014*, Prószyński i S-ka, Warszawa 2014, s. 322–336.

²³ A. Illarionov, *Another look at the August War*, Center of Eurasian Policy, Hudson Institute, Waszyngton 2008, s. 7.

²⁴ Strona internetowa Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law Independent, „International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia, Report, Volume II, September 2009”, s. 238, www.mpil.de/files/pdf4/IIFMCG_Volume_II1.pdf, dostęp 12 IX 2017.

ność. Do dziś wśród badaczy i specjalistów w dziedzinie prawa międzynarodowego toczy się spór o to, czy owo wkroczenie żołnierzy rosyjskich wraz z ciężkim sprzętem i czołgami nie należy uznać jako *casus belli*.

4. Rurociągi jako narzędzie polityczne

Na osobne miejsce zasługują rozważania dotyczące wykorzystywania surowców naturalnych przez Federację Rosyjską jako narzędzia prowadzenia polityki i wywierania nacisku na inne państwa. W doktrynie funkcjonuje nawet pojęcie „geopolityka rurociągów”, określające współzależność pomiędzy energetyką a stosunkami międzypaństwowymi²⁵. Kolejne republiki postradzieckie pozostawały w uzależnieniu od dostaw lub tranzytu zasobów. Szczególnie dotkliwie odczuwały to państwa wybrzeża Morza Kaspijskiego, które Rosja mogła pozbawiać dostępu do odbiorców swoich surowców. Terytorium Gruzji stanowiło część bardzo ważnego korytarza tranzytowego pomiędzy Azją a Europą. Pozwalał on na ominięcie Rosji oraz Iranu. Stąd obszar ten stał się szczególnie istotnym polem rywalizacji, wpływającym na sytuację geopolityczną.

Należy także zwrócić w tym miejscu uwagę na politykę inwestycyjną rosyjskich spółek, która miała doprowadzić do osiągnięcia bezpośredniego dostępu do środkowoazjatyckich złóż surowców. Przejęcie wydobywania regionalnych producentów stało się jednak niemożliwe z uwagi na udział ponadnarodowych korporacji i rządów innych państw. Kreml skupił się zatem na tranzycie surowców na zewnętrzne rynki.

W stosunku do państw, które nie posiadały możliwości bezpośredniego eksportu surowców, Federacja Rosyjska dążyła do zachowania monopolu lub statusu dominującego pośrednika. Takie państwa to na przykład: Kazachstan, Turkmenistan czy Uzbekistan. Wobec krajów takich jak Gruzja czy Armenia (całkowicie lub częściowo uzależnionych od rosyjskich dostaw), Moskwa prowadziła specyficzną politykę, gdyż chciała umocnić ich zależność. Stosowano różne mechanizmy, od polityki cenowej do przejmowania przedsiębiorstw działających w sektorze. Rosja potrafiła także wywierać naciski i „dyscyplinować” niepokorne państwa poprzez czasowe wstrzymywanie dostaw surowców²⁶.

W 1994 roku zainicjowano projekt, który znacząco wpłynąłby na sytuację geopolityczną regionu – rurociąg eksportowy Baku–Tbilisi–Ceyhan. Wpisywał

²⁵ Zob. E. Wyciszewicz, *Geopolityka rurociągów. Współzależność energetyczna a stosunki międzypaństwowe na obszarze postsowieckim*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2008; W. Tarlinskij, *Truboprowody: instrument geopolitiki?*, MIK, Moskwa 2009.

²⁶ R. Grodzki, *op. cit.*, s. 73.

się on w strategię rozwoju korytarza eksportowego Wschód–Zachód, mającego wykorzystać potencjał energetyczny regionu Morza Kaspijskiego. Projekt ten był nie do zaakceptowania przez Rosję, która słusznie uznała go za wymierzony w nią, mający osłabić jej pozycję (ale także i Iranu) oraz służący interesom Stanów Zjednoczonych. Podnoszono, iż rurociąg prowadzący przez Rosję lub Iran byłby tańszy oraz wskazywano na zagrożenia wynikające z umiejscowienia go na terenie niestabilnych państw – Gruzji i Turcji. Kreml zdawał sobie także sprawę z tego, że jest to element wzmacniania pozycji Turcji jako przyszłego członka NATO oraz sojusznika Waszyngtonu na Bliskim Wschodzie. Dywersyfikacja dostaw surowców wymiennie przyczyniłaby się także do ustabilizowania sytuacji w regionie oraz eliminację zagrożeń dla międzynarodowego bezpieczeństwa. Ostatecznie Rosji nie udało się zablokować tego projektu. Rurociąg został oddany do użytku 25 maja 2005 roku i w ciągu czterech lat osiągnął pełną przepustowość²⁷.

Mimo iż Rosji nie udało się przejąć pełnej kontroli nad gruzińskimi gazociągami, naciskała ona na Tbilisi poprzez radykalne podwyżki cen gazu. W 2006 roku Gruzja płaciła za 1 tys. m³ gazu ziemnego 110 USD (wzrost z 64 USD w porównaniu z poprzednim rokiem), a od 2007 roku aż 235 USD. Uzależniona od rosyjskich dostaw Gruzja zmuszona była do zaakceptowania podwyżek. Importowała ona bowiem z Rosji blisko 100% surowca. W okresach zimowych, gdy hydroelektrownie produkują mniej energii elektrycznej, Tbilisi zmuszone jest importować z Federacji Rosyjskiej również energię elektryczną. Padła także propozycja odstąpienia od podwyżek w zamian za sprzedaż gruzińskiej części gazociągu.

Wobec tak agresywnej polityki ze strony Rosji, Gruzja podejmowała próby dywersyfikacji źródeł dostaw surowców. Jednym z kierunków był Iran, lecz zbyt wysokie ceny uniemożliwiły porozumienie. Dopiero po „rewolucji róż”, która negatywnie wpłynęła na relacje rosyjsko-gruzińskie, powrócono do rozmów na temat dostaw gazu z Iranu. Porozumienie o ograniczonych dostawach osiągnięto w lipcu 2004 roku.

W styczniu 2006 roku w Osetii Południowej doszło do eksplozji gazociągu, wskutek czego Gruzja została odcięta od dostaw rosyjskiego gazu ziemnego. Ograniczono także dostawy elektryczności, czego wynikiem było oskarżenie Moskwy o sabotaż gruzińskiego systemu energetycznego²⁸. W tym samym czasie doszło do zamachu na linię elektroenergetyczną i gazociągi znajdujące się na terenie Rosji, którymi dostarczano prąd i gaz do Gruzji²⁹. W efekcie więk-

²⁷ *Ibidem*, s. 74.

²⁸ *Ibidem*, s. 66.

²⁹ *Ibidem*, s. 77.

szość państwa została pozbawiona dostępu do gazu i prądu. Ponownie doszło do wzajemnych oskarżeń. Prezydent Saakaszwili oskarżył Kreml o dywersję, a w odpowiedzi rosyjski MSZ zakomunikował, że gruziński prezydent prowokuje konflikt pomiędzy państwami.

W konsekwencji zintensyfikowano starania mające na celu zapewnienie Gruzji alternatywnych źródeł dostaw surowców. W kwestii dostaw gazu udało się porozumieć z Iranem i Azerbejdżanem, energię elektryczną zaś zaczęto pozyskiwać z Turcji. Rosja nie mogła sobie pozwolić na całkowite zablokowanie dostaw surowców do Gruzji. Przez jej terytorium przebiega bowiem gazociąg, którym przesyłano gaz do pozostającej z Rosją w ścisłym sojuszu Armenii. Zmieniło się to w chwili uruchomienia gazociągu Iran–Armenia, co uniezależniło Erywań od rosyjskich dostaw.

Bez wątpienia rosyjskie podwyżki cen surowców były atakiem wymierzonym w Gruzję, wynikającym z jej prozachodnich aspiracji. Moskwa chciała tymi metodami wywierać nacisk i modyfikować gruzińską politykę wewnętrzną i zagraniczną.

5. Niepodległość Kosowa a wojna gruzińsko-rosyjska

Na wybuch pięciodniowej wojny pomiędzy Rosją i Gruzją niewątpliwie, mimo iż nie bezpośrednio, miało wpływ także uznanie przez kilkadziesiąt państw niepodległości Kosowa, stanowiącego dotychczas sporne terytorium Serbii.

Kosowo graniczy z Czarnogórą, Serbią, Macedonią i Albanią. Terytorium liczące ponad 10 tys. km² zamieszkuje około 2,5 mln obywateli, których blisko 90% stanowią Albańczycy. Stolicą jest Prisztina licząca 0,5 mln mieszkańców³⁰. Od 1999 roku było pod międzynarodowym protektoratem, ustanowionym przez Radę Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) po interwencji zbrojnej NATO przeciwko Serbii, rządzonej przez Slobodana Miloszevicia. W latach 1998–1999 Serbia prowadziła krwawą wojnę partyzancką z Albanią, w wyniku której dochodziło do czystek etnicznych i zbrodni ludobójstwa.

Na konferencji w Rambouillet w 1999 roku, kończącej wojnę w Kosowie, postanowiono, że ostateczny status prowincji zostanie uregulowany „przy uwzględnieniu woli ludności i zasady integralności terytorialnej”³¹. Rok później władze międzynarodowego protektoratu przekazały większość swych kompetencji władzom lokalnym. W latach 2006–2007 toczyły się pod auspicjami ONZ rozmowy

³⁰ M. D. Luković, *Kryzys kosowski oczyma Serbów. Bezpośrednie przyczyny, korzenie historyczne, przebieg i konsekwencje*, Todra, Belgrad 1999, s. 31–34.

³¹ R. Grodzki, *op. cit.*, s. 80.

między Kosowem a Serbią w sprawie jego statusu. Prisztina domagała się niepodległości, a Belgrad integracji prowincji. Ostatecznie negocjacje zakończyły się niepowodzeniem.

Proklamowanie przez Kosowo niepodległości 17 lutego 2008 roku stanowiło nie tylko zmianę ładu międzynarodowego, ale także precedens w dotychczas panującej doktrynie, dotyczący niezmienności granic państwowych. Prócz tego Rosja została upokorzona, ponieważ Zachód zignorował jej stanowisko w tej kwestii, osłabiając tym samym jej międzynarodową pozycję. Uderzono także bezpośrednio w interes Serbii, czyli sojusznika Federacji Rosyjskiej w tym regionie.

Zdecydowanymi zwolennikami niepodległości Kosowa były Stany Zjednoczone i największe państwa Unii Europejskiej, które zapewniały o wsparciu finansowym najbardziej zagrożonego regionu w Europie. Do grona największych przeciwników należy zaliczyć rzecz jasna Serbię i wspierającą ją Federację Rosyjską. Sprzeciw wyrażany był głównie poprzez działania dyplomatyczne. Moskwa domagała się zwołania posiedzenia Rady Bezpieczeństwa ONZ w sprawie niepodległości Kosowa, do którego doszło 18 lutego 2008 roku. Podczas szczytu rosyjski przedstawiciel stwierdził, że proklamowanie niepodległości prowincji było nielegalne i stanowi niebezpieczny precedens, który zagraża międzynarodowej stabilności, a także może mieć zastosowanie w innych częściach świata³². Chodzi tu między innymi o Abchazję i Osetię Południową. Moskwa zagroziła także zablokowaniem ewentualnego przyjęcia Republiki Kosowa do ONZ.

Powyższe znacząco zaostrzyło i tak napięte relacje pomiędzy Gruzją i Rosją. Kreml nie mógł pozostać obojętny wobec jednej ze swych najbardziej dotkliwych porażek na arenie międzynarodowej. Rosyjski MSZ otwarcie zapowiedział możliwość korekty polityki względem Abchazji i Osetii Południowej. Proklamowanie niepodległości Kosowa zachęciło także i separatystyczne władze Osetii Południowej do oderwania się od terytorium Gruzji. Prezydent Eduard Kokojty zapowiedział domaganie się od Trybunału Konstytucyjnego Rosji uznania osetyjskiej republiki za część terytorium Federacji Rosyjskiej. Podobnie uczynił prezydent Abchazji Siergiej Bagapsz. Władze Federacji Rosyjskiej zapowiedziały wsparcie dla tych terytoriów oraz zniosły obowiązujące od 1996 roku sankcje gospodarcze.

6. Zakończenie

Przyczyny wojny rosyjsko-gruzińskiej w 2008 roku mają wielowątkowe podłoże. Powodów konfliktu należy szukać nie tylko w napięciach i incydentach, ale przede wszystkim w zaszłościach historycznych, aspektach geopolitycznych

³² *Ibidem*, s. 84–85.

i gospodarczych oraz w sporze o status zbuntowanych gruzińskich republik – Abchazji, Adżarii i Osetii Południowej. Konflikt wykracza także daleko poza geograficzne ramy sporu. Sprawa niepodległości Kosowa oraz lekceważenie rosyjskiego stanowiska w tej kwestii wymiennie upokorzyło Kreml, prowokując do radykalizacji działań i reakcji³³.

Także prozachodnie aspiracje Gruzji były nie do zaakceptowania przez rosyjskie władze. Gruzja była i jest dla Federacji Rosyjskiej strategicznym obszarem geopolitycznego oddziaływania. Moskwa nie mogła sobie pozwolić na utratę wpływów w regionie Morza Kaspijskiego i pozbawienie jej kontroli nad przebiegającymi tamtędy szlakami transportu surowców naturalnych.

Nagromadzenie się tak wielu czynników musiało doprowadzić do konfrontacji. Pięciodniowa wojna rosyjsko-gruzińska była najważniejszym konfliktem po zakończeniu Zimnej Wojny. Ukazała także niechęć Europy Zachodniej i Stanów Zjednoczonych do angażowania się w spór o charakterze zbrojnym z Federacją Rosyjską. Uwidoczniała również przestarzałość obu armii, co bardziej dotyczyła jednak Rosję, mającą niezmiennie mocarstwowe ambicje.

Bibliografia

Źródła

- Strona internetowa Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law Independent, „International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia, Report, Volume II, September 2009”, www.mpil.de/files/pdf4/IIFFMCG_Volume_III.pdf, dostęp 12 IX 2017.

Piśmiennictwo naukowe:

- Baluk W., Tarchan-Mourawi G., *Gruzja*, [w:] *Ustroje polityczne krajów Wspólnoty Niepodległych Państw*, red. W. Baluk, A. Czajowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2007.
- Brząkiewicz D., *Wojna rosyjsko-gruzińska*, „Kwartalnik Bellona”, 2010, nr 1.
- Czachor R., *Abchazja, Osetia Południowa, Górski Karabach: geneza i funkcjonowanie systemów politycznych*, Instytut Polsko-Rosyjski, Wrocław 2014.
- Friedman G., *Kosovar Independence and the Russian Reaction*, www.stratfor.com/weekly/kosovar_independence_and_russian_reaction, dostęp 13 IX 2017.
- Gawęda M., *Wojska rosyjskie w wojnie z Gruzją*, „Nowa Technika Wojskowa”, 2008, nr 10.
- Górecki W., *Abchazja*, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2013.

³³ G. Friedman, *Kosovar Independence and the Russian Reaction*, www.stratfor.com/weekly/kosovar_independence_and_russian_reaction, dostęp 13 IX 2017.

- Grodzki R., *Wojna gruzińsko-rosyjska 2008. Przyczyny – przebieg – skutki*, Replika, Zakrzewo 2009.
- Illarionov A., *Another look at the August War*, Center of Eurasian Policy, Hudson Institute, Waszyngton 2008.
- Kozłowski K., *Rewolucje, których nie było*, [w:] *Zagadnienia ustrojowe państw poradzieckich*, red. J. Zaleśny, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2010.
- Kubiak K., *Wojna w Gruzji w 2008 roku. Geneza i przebieg działań wojennych*, „Międzynarodowe Prawo Humanitarne”, 2011, t. II.
- Luković M. D., *Kryzys kosowski oczyma Serbów. Bezpośrednie przyczyny, korzenie historyczne, przebieg i konsekwencje*, Todra, Belgrad 1999.
- Potocki R., *Azyl Micheila Saakaszwilego*, www.geopolityka.org/analizy/robert-potocki-azyl-micheila-saakaszwilego, dostęp 10 IX 2017.
- Tarlinskij W., *Truboprowody: instrument geopolityki?*, MIK, Moskwa 2009.
- Van Herpen M. H., *Wojny Putina. Czeczenia, Gruzja, Ukraina 2014*, Prószyński i S-ka, Warszawa 2014.
- Wyciszkiewicz E., *Geopolityka rurociągów. Współzależność energetyczna a stosunki międzypaństwowe na obszarze postsowieckim*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2008.

Streszczenie: Niniejszy artykuł stanowi próbę wielopłaszczyznowego omówienia przyczyn wojny gruzińsko-rosyjskiej, która wybuchła 8 sierpnia 2008 roku. Analizę rozpoczyna rys geograficzno-historyczny dotyczący spornych republik: Abchazji, Osetii Południowej i Adżarii. Konflikt pomiędzy Gruzją a zbuntowanymi republikami zyskał charakter międzynarodowy dzięki zaangażowaniu się światowego mocarstwa – Federacji Rosyjskiej. Autor przedstawia przyczyny zatargów pomiędzy Rosją i Gruzją, które mają wielowątkowe i wielowiekowe podłoże. Doprowadziły one do pięciodniowego konfliktu, który Gruzja stoczyła w obronie własnej suwerenności i integralności terytorialnej.

Słowa kluczowe: stosunki rosyjsko-gruzińskie, wojna gruzińsko-rosyjska 2008, wojna w Gruzji, wojna w Osetii Południowej 2008, Abchazja, Osetia Południowa, Adżaria

The Origins of the Russo-Georgian War in 2008

Summary: The paper is an attempt to have a multifaced discussion about the causes of the Russo-Georgian War that broke out on August 8th, 2008. The analysis begins with a geographic-historical feature of the disputed republics: Abkhazia, South Ossetia and Ajaria. The international character of the conflict between Georgia and the rebellious republics was given by interference of a global power – the Russian Federation. The author presents the causes of the conflicts between Russia and Georgia, which have multilayered and centuries-old substrates. They have led to a five-day armed conflict in which Georgia has defended its sovereignty and territorial integrity.

Keywords: Russo-Georgian relations, the 2008 Russo-Georgian War, War in Georgia, the 2008 South Ossetia War, Abkhazia, South Ossetia, Ajaria